

Сега се сетих. Да. Ако го бях измислил по-рано, Юрай нямаше да бъде точно такъв. Щеше да има може би по-различни черти. Някои от вас няма да го харесат както е описан. Но аз не мога да угодя на всички по равно. Това значи да лавирам между читателите като услужлив келнер. И така, вие разбрахте какво представлява Юрай.

Но не съвсем.

Защото не съм свършил разказа си за него.

Защото не е свършила онази фантастично-реална пролет, в която щяха да се срещнат Юрай и Сритя.

А срещата нямаше да стане толкова лесно.

Кога научих за това ли?

Знам, това е вашият неизменен въпрос.

Отдавна си мисля пред какво говоря. Дали изнасям лекция в Университета? О, не! Как можах да си го помисля! Или пък това е сказка в читалището? Глупости! Аз съвсем съм загубил ориентировка. Но това е, защото пак видях някакъв странен сън. Пътувах с нещо по железопътни релси и това нещо трябваше да се задвижва с педали. Насмалко, след един тунел, едва не сгазих една своя колежка, а накрая стигнах до аерогарата. Няма значение коя, в кой град. И аз не знам. Там чаках дълго автобуса за града; той все не идваше и точно когато отидох да попитам колко ще ми струва преспиването в хотела, автобусът дошъл и заминал.

Този сън ми напомни за многото перипетии, когато отивах втория път при Юрай. Извинявайте, че се увлякох пак. Някой от вас ще захвърли книгата и отегчено ще запуфти: “Глупост! Как са могли да ги отпечатат!” Или нещо подобно. Както и да е.

Вече се досетихте, че съм бил и втори път при Юрай. Да, бях. И ви разказах перипетиите си или приключенията си, или каквото искате там (стига само да не сте доволни от израза, сменяйте го!). Всичко беше точно отражено в съня. Макар че не беше съвсем тъй.

Първо трябваше да ми излезе задграничния паспорт. Сума ти и чакане! След това – името ми беше грешно – написали Юрай Ацей, вместо моето. Мислели, че той отивал при мен или нещо подобно. Накрая всичко беше наред.

На летището ме върнаха да обръсна брадата си. На снимката бях без брада.

След това самолетът не излетя дванайсет часа.

Някъде имало мъгла.

Когато на следващата сутрин ни качиха, се наложи да ни свалят пак.

Това се повтори няколко пъти.

Когато излетяхме – не повярвах. А когато чуя да бучи самолет – все се сещам за Юрай.

Беше пак пролет. Чудно. Нали? Е, за мен пък не е. Аз си държа на пролетта, рискувайки да ви омръзне на вас.

Но в този случай беше съвпадение. Ако не ми бяха забавили паспорта, щях да бъда при Юрай през есента. Това е. Както и да е...

Слизайки от самолета, вдишах дълбоко морския въздух, примесен с милиони аромати. Чайки и лястовици ни поздравяваха. Едните висейки, а другите – стрелкайки се във въздуха.

Всичко ми беше до болка познато. Макар че бях за втори път тук.

Някой ме сръга в ребрата отзад. Бях застанал по средата на стълбичката и не мърдах. Бързо скочих долу пред чакащия ни автобус. След това се озовахме в чакалнята. Нямах багаж, освен ръчния, и затова веднага отидох

на спирката. За разлика от съня, не чаках дълго и скоро бях в прекрасния град на Юрай.

Този момент ви е вече познат. По-скоро, описанието на всичко наоколо. Нали?

С вас добре ще се разбираме и занапред. Знам си аз!

И така, тръгнах през града по цъфналите улици. Кестени, липи, японски вишни... Знаете. Целта ми беше домът на Юрай.

Когато вече бях пред вратата, отвътре се чуваше невъобразим шум.

Не е нужно да се казва за децата. Подразбира се.

Сритя ми отвори. Ето, срещнахме се най-после с нея!

Радостен съм не само заради себе си, а и заради вас. Сприятелихме се някак неусетно, та всеки проблясък в тази книга ме радва ужасно, заради вас. А зная, че най-много ви интересува Сритя. Не за друго, а защото тя много ще ви помогне да разберете кой всъщност, какъв всъщност е Юрай.

Дали е така? Ще видим. Не е толкова трудно.

Когато човек е влюбен, не вижда в партньора си много слабости, недостатъци или каквото щете там. Вече ви предоставих възможността да се отърватите от неравности ви се изрази. Мисля, че книгите ако се пишат така че всеки читател да може да заменя лошите според него изрази с други по' на място, пак според него, ще се избегнат много недоразумения От всякакъв характер. Разбира се, критиците пък ще бъдат още по-съкрушително безкомпромисни, но тогава читателите ще могат да заменят и изразите в техните трудове. Представяте ли си какво ще стане?

Някой от вас извиква – Хаос!

Друг – Ех, че весело!

Трети – Все ми е едно...

Четвърти – Това ще ми е добре дошло!

Енти (учили сте математика, нали?) – Объркан съм...
Всеки писател, всеки критик – различно мнение. Читателите – и те.

И много, много други гласове. Различни, разбира се. И моят - най-силен, защото аз съм на власт в тази книга. Както и да е.

Затова ще направя така че Сритя, дори и влюбена, да търси слабости у Юрай. Но дали ще ги намери? Как мислите? Не е важно. Важното е, че те се намериха.

- Да се добера до него – беше невъзможно – досещате се, че това са думите на Сритя. Тя разказва за онзи, връзал се в паметта ѝ ден. Победният, разбира се. Когато я оставихме, а аз, въпреки усилията си, не можах да ѝ помогна.

От разказа на Сритя разбираме: борбата не свършила на онзи пролетен площад. Човешкият водовъртеж не допуснал до Юрай девойката, тя трябвало да вика, да ръкомаха, да блъска с лакти. Нищо не помогнало. След това ентузиазираните младежи напуснали града, за да се присъединят към всенародното опълчение. Много време се минало. Сритя не получавала дори писма от Юрай. Но знаела, че е жив, защото неговото име се носело навсякъде. За нея той вече изгубил реалността си, станал нещо безплътно, тя го сънувала вече не като човек, а под образи на най-различни неща. Дали и аз по телепатия не съм получил някой от тези сънища? Сигурен съм, че и критиците не са в състояние да отговорят. Защо ли? Защото ще се хванат точно за това изречение. И ще го разнищят. Така... така..., че най-накрая тежко ми и горко. Но аз продължавам. Дали ще ми повярвате – не ме интересува... Единственото, което има значение сега – и за мен, и за всички вас, е това, което ще напиша. Ако имате още търпение, ще го прочетете.

И така, след като сънищата на Сритя започнали да се излъчват в ефира, тя решила, макар и не изведнъж, че

вече може би е моментът да тръгне по следите на Юрай. Родителите ѝ не искали да чуят. Обявили я едва ли не за абнормална (те, естествено, употребявали по-вулгарни думи и фразеологизми, сигурно идиоматични), тя била следена, завели я на лекар и какво ли не още. И затова тя започнала да си мълчи и да прави каквото сама си е решила. Успяла да събере малко пари оттук-оттам – от студентски стипендии, с хранене в университетския стол (където хлябът, вместо нарязан, е раздробен и където всяка вечер има паниран кашкавал или шницелокюфтета, най-вече сурови, и други такива). По този начин Сритя успяла да се приготви тайно за път.

- А! Тя изчезнала! – сигурно такава била фразата, изречена със смесица на учудване и уплаха, а и на още какви ли не усещания, когато родителите ѝ разбили една сутрин вратата на стаята ѝ, тъй като много време не се била появявала.

Да имах по-добра памет, щях да ви предам по-точно разказа на Сритя. А ако съм бил по-досетлив тогава, то съм щял да взема магнетофона си и сега дума по дума да ви предавах разказа. Както и да е. Важното е, че съм запомнил същественото.

- Накрая го открих пак в нашия град. Всичко беше свършило.

- Пак ли беше пролет?
- Да, тя ни преследва.
- Поне тогава чувствам най-силно. Затова.
- А през останалото време?
- Може и да съм меланхолична. Не знам.
- Сигурно ти прави силно впечатление пролетта?
- Трудно е да се каже. Защо?
- Пиша книга за Юрай. А там участва и пролетта.
- Като главен герой ли?
- Мисля, че не.

- Като символ, може би.
- Не, не! Това ще го кажат критиците. Но, моля те, не им вярвай.
- Понякога те казват истината.
- Е, да, но...
- Искаш да кажеш, че този път...
- Да, точно така. Виж какво. Това мислех да ти го кажа, но нямаше как по-рано. Юрай ме помоли да не пиша книга само за него или нещо такова. Не си спомням вече. Знаеш, той е скромен.
- И какво стана?
- Просто реших да направя нещо по' така... Не знам дали разбираш.
- Нещо по-художествено?
- Може би. Не знам какво ще излезе.
- Скоро ли ще завършиш?
- Не знам. Това зависи от Юрай. Малко неща ми разказа за себе си.
- Да, той не обича да говори. А сега, докато не се е върнал, аз също не мога да говоря за него. В това отношение сме еднородни.
- Добре, тогава ми кажи нещо за приятелите му Янеш, Филип, Иво.
- Те и тримата са загинали. Не знам подробности. Юрай не обича да говори за това. Мъчно му е. Съжаляваше, няколко пъти ми го е казвал, че не е бил до тях, за да загинат заедно.
- И нищо повече не знаеш?
- Не. Хората обвиняват Юрай.
- Не знаех!
- Първо го боготворяха, а след това почнаха да го клеветят. Не знам защо.
- Все пак, кажи ми нещо за това.
- Не, не мога.

- А къде работи Юрай?
- Стана учител. Нямахме друга възможност.
- А ти?
- В отпуска съм. Гледам децата.
- И как живеете?
- Справяме се някак.
- Значи, не всичко е наред.
- Напротив. Мисля, че се справяме.

Не усетих кога се мина доста време. Трябваше да си тръгвам. Юрай се беше забавил. Нещо служебно. На другия ден си уговорих среща с него – чрез Сритя.

Когато излязох на улицата, топлопрохладната пролетна нощ ме опомни. Преди не очаквах, че толкова малки неща, неопределени още от мен, се надпреварваха в мозъка ми. Нещо като малки бесове. И всяко теглеше към себе си. Дали сте почувствали такова многоделение в самите себе си? Многоумене бих го нарекъл още. Да, всеки от тези малки бесове беше всъщност един малък ум, може би едно малко самостоятелно съзнание, отделна личност. Значи, всеки човек, щом е личност, изградена от миниличности, то обществото е макроличност. Какво имам пред вид? Ще ме разберете. Както всяко общество се разкъсва от стотици, хиляди или колкото щете там противоречия, така и една личност (ако наистина е такава) се разкъсва от може би същия брой противоречия. И носители и техни причинители са именно тези миниличности.

И изведнъж ми хрумна – нали имам малко филологически начин на разсъждаване – ще субстантивирам личното местоимение аз: ще го включа към съществителните в мъжки род, а като едносрично, в множествено число към коренната морфема (тъй като то е изградено само от такава) ще се прибавя нормално суфикса -ов- и окончанието –е, т.е. формата ще бъде: азове, с ударение на първата сричка. На другите славянски езици ще бъде трудно да се образува

тази форма (с изключение на словенски, където ще бъде: *jazi*). Предполагам, че ще се стигне до решението по опитен път да бъде образувано множественото число, а именно: много “я”, много *jâ* и т.н. Тамошните лингвисти ще решат най-добре. На английски е най-лесно – едно окончание –s и готово. Формата ще бъде винаги с главна буква: I-s.

Защо се увлякох по тези несъществени според вас проблеми? Просто, за да не стават недоразумения. Какво си мислите, че като нямам друга работа в момента, освен да пиша тази книга, то азовете ми си траят? Нищо подобно. Именно, защото не се спотайват, аз постоянно се отклонявам от темата. Единият от тях постоянно ми мели на главата, че е абсолютно глупаво писането на такава книга. Друг пък ми мърмори, че не му допадал Юрай Ацей. Някак си много бил... И не знам си какво. Трети направо ми крещи: Не обръщай на никого внимание! – Т.е.? - питам се аз. Четвърти отговаря вместо предния: Суетата е предразсъдък, а предразсъдъците са отживелица, осъдена на гибел. Пети пък ми шепне: Но на гибелта пък не се знае датата. Шестият е много весел. Пиши си, шегувай се, живей си! – подвиква ми той и подскача, но така че понякога ми се завива свят. Седми само мълчи – чувствам го – като пън е. Но е як и понякога в най-неудобните моменти със страшния си инат накарва всички останали – а те хич не са малко – да си затворят устата. Има някакъв аз, който ми казва буквално какво да пиша, друг все недоволства. Появява се и такъв, който си мисли, че е Сократ, затова постоянно ми мърмори: Знаем, че нищо не знаем. Или нещо подобно, но точно в такъв смисъл. От време на време изскачат разни азове, които ми натякват само глупости в главата. Особено за чужди жени. А срещат се и такива, които са се появили след системната ми научна обработка в така наречения Университет. Те са най-самонадеяни, но са най-хилави, затова оня,

мълчаливият аз, е винаги над тях, когато си навие на ината. Но когато той спи, учените азове тържествуват. Знаят какво ли не и ме поставят в неудобно положение в още по-неудобни ситуации, каквато е например тази. Писането на книгата, разбира се.

Има и много азове, които още не познавам, може би защото доста си приличат. Като студенти в една аудитория, видяна за пръв път от не много добре зрително запаметяващ преподавател. А пък аз съм точно такъв тип – трябва ми поне три-четири по-впечатляващи срещи с дадена по-голяма група хора, за да започна да ги различавам. За това, естествено, е виновен някой от по-немарливите ми азове, чийто брой ми е все още неизвестен. И вие ще се сблъскате с азове си и тогава не знам какво ще говорите по мой адрес. Може на някого да му се хареса това откритие, на друг то да не направи впечатление, но ще има трета група от вас, която ще бъде доста увлечена от тази мисъл, че чак може да им се наруши обикновения ход на живота. Някои от вас пък, ще възприемат теорията за азове по свой специфичен начин и така ще се получат и съвсем противоположни мнения. Но за това, да знаете, ще бъдат причина само азове, които се налагат над другите ви по-слаби или по-скромни азове. Какъвто е, например, моят мълчалив аз. Имайте все пак пред вид, че това е една художествено пресъздадена истина, която въпреки всичко съществува обективно. Ако не повярвате веднага, то ще се уверите с течение на времето, а ако никога не ми повярвате, аз знам защо ще бъде така – вашият главен аз или група от главни азове са причината. Това е много важно. Сега, който може да разбере, разбра ли многоазовата теория? Тя стопроцентово ми е подшушната от някой мой аз, иначе не мога да си обясня как ми изникна изведнъж в мозъка. Но да знаете – и всички метаморфози в тази книга са плод на азовите фантазии. Вместо “метаморфози” – се обажда един от азове

ми, – можете да употребите “преобразования” или “трансформации”, ако все още държите на варваризмите. Но въпреки тези обаждания, аз съм се договорил с вас, та вие сте свободни да подмените изразите. Всичко на доверие, нали? Само някой изключително демократичен аз е измислил това договаряне.

Сега, когато открих азове си, почувствах, че са като малките деца – когато им обръщаш внимание, правят какви ли не щещ магарии. Затова, няма да им обръщам много внимание, а ще продължа нататък. Колко време само ми отнеха! Тогава, когато излязох от дома на Юрай, се случи нещо подобно, дори още по-ужасно. Това беше някакъв едва ли не бунт на азове ми. Всеки, усетил някакво насочено внимание, искаше да се изяви. Първият, отчаян от разговора със Сритя, по-точно – от слабите резултати, постигнати в него, ми замърмори недоволно да не пиша никаква книга. Абсолютна глупост – повтаряше той, - абсолютна глупост! Другият, който му беше приятел, викаше: Стига сте за този Юрай! Това означаваше може би “Стига сте говорили за този Юрай” или нещо подобно, но азът така си приказваше. Третият, явно скаран с всеки от азове, доста шумно ми заявяваше: Не обръщай на никого внимание! Четвъртият се появи с редовната си сентенция: Суетата е предразсъдък, а предразсъдъците са отживелица, осъдена на гибел. Петият, както ви казах, беше весел. Шегуваше се, че на гибелта не се знае датата. Шестият беше негов приятел и ми замота главата, докато седмият – диктаторът – не ги накара да млъкнат всичките – дори и онези, които не можах да опозная. И добре, че се появи този аз, защото току-що бях стъпил на платното на оживен вечерен булевард, по който летяха фарове. Нямахше нужда пазителят на реда да се намесва, но той ми извика след предупредително изсвирване с пищялката си:

- Ало, гражданино, оттук се пресича през подлеза.
Иначе ще ви глобя!

Но аз вече препусках по стъпалата надолу. Азовете се спотаиха от двойното насилие – на мълчаливия им глாவатар и на униформения многоазов глас.

В хотела заспах веднага.